

УДК 343.85

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.42>

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ ПРОКУРАТУРОЮ ДОМАШНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Барбарош Л.М.,*аспірант кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології
Академії Державної пенітенціарної служби*

ORCID: 0000-0003-2539-3480

Барбарош Л.М. Поняття та ознаки загальносоціального запобігання прокуратурою домашній злочинності.

У статті визначено поняття та ознаки загальносоціального запобігання прокуратурою домашній злочинності. Наголошено, що прокуратура як правоохоронний орган відіграє важливу роль у запобіганні вчиненню кримінального правопорушення у домашній сфері, оскільки її діяльність забезпечується реалізацією встановленої Конституцією України функції обвинувачення, представництва та нагляду, з метою захисту прав і свобод людини.

Зазначено, що прокуратура, посідаючи особливе місце в системі охорони прав людини в Україні, покликана відіграти провідну роль у координації антикриміногенного потенціалу правоохоронних органів щодо запобігання кримінальним правопорушенням взагалі і в домашній сфері зокрема.

На жаль, значення прокуратури щодо цієї діяльності нині недооцінюється і в науковому плані, і серед практичних працівників правоохоронних органів, волонтерів та недержавних інституцій. Немає ясності в основоположних, концептуальних питаннях, що стосуються цілей і завдань, місця та ролі прокуратури в системі суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у домашній сфері, потребують розроблення і окремі прикладні аспекти проблеми.

Сформульовано науково обґрунтоване визначення поняття «загальносоціального запобігання прокуратурою домашній злочинності», а саме – це комплекс заходів правового, організаційного, технічного, фінансового та іншого характеру, що реалізуються прокуратурою як суб'єктом запобіжної діяльності та спрямовані на усунення, блокування, нейтралізацію детермінант, які породжують та обумовлюють протиправну поведінку кривдника у домашній сфері.

Обґрунтовано, що органи прокуратури фактично сприяють запобіжному впливу на причини та умови вчинення кривдником кримінального правопорушення у домашній сфері. Доведено, що роль прокуратури як суб'єкта запобігання вчиненню кривдником кримінального правопорушення у сім'ї об'єктивно залежить від ефективності реалізації нею основної функції – це захист прав і свобод людини в різних сферах її діяльності. Не виключенням є і домашня сфера.

Ключові слова: запобігання, загальносоціальний рівень, органи прокуратури, домашня злочинність, кримінальне правопорушення, кривдник, домашня сфера.

Barbarosh L.M. Concept and signs of general social prevention of domestic criminality by the prosecutor's office.

The article defines the concept and signs of general social prevention of domestic criminality by the prosecutor's office. It is emphasized that the prosecutor's office as a law enforcement agency plays an important role in preventing criminal offenses in the domestic sphere, as its activities are ensured by the implementation of the Constitution of Ukraine of prosecution, representation and supervision to protect human rights and freedoms.

It is noted that the prosecutor's office, occupying a special place in the human rights system in Ukraine, is called to play a leading role in coordinating the anti-criminogenic potential of law enforcement agencies to prevent criminal offenses in general and in the domestic sphere in particular.

Unfortunately, the importance of the prosecutor's office in this activity is currently underestimated both scientifically and among law enforcement practitioners, volunteers and non-governmental institutions. There is a lack of clarity on the basic, conceptual issues related to the goals and objectives, the place and role of the prosecutor's office in the system of subjects of prevention of criminal offenses in the domestic sphere, and some applied aspects of the problem need to be developed.

A scientifically reasonable definition of the concept of «general social prevention of domestic criminality by the prosecutor's office» is formulated – it is a set of legal, organizational, technical, financial and other

measures implemented by the prosecutor's office as a subject of preventive activity and aimed at eliminating, blocking, neutralizing determinants illegal behavior of the perpetrator in the domestic sphere.

It is substantiated that the prosecutor's office actually promotes preventive influence on the causes and conditions of committing by perpetrator criminal offense in the domestic sphere. It has been proved that the role of the prosecutor's office as a subject of preventing the perpetrator from committing a criminal offense in the family objectively depends on the effectiveness of its main function – the protection of human rights and freedoms in various spheres of its activity. A domestic sphere is no exception.

Key words: prevention, general social level, prosecutor's offices, domestic criminality, criminal offense, perpetrator, domestic sphere.

Постановка проблеми. У сучасній практиці необхідність проведення наукового пошуку, присвяченого заходам запобігання домашній злочинності, дотримання прав людини в діяльності органів прокуратури України, не викликає сумніву, а тому визначення загальносоціальних заходів запобігання прокуратурою домашній злочинності у проведеному кримінологічному дослідженні є актуальним і значимим для розвитку науки кримінального права, кримінології та практики нормотворення й правозастосування.

Як видається, прокуратура як правоохоронний орган відіграє важливу роль у запобіганні вчиненню кримінального правопорушення у домашній сфері, оскільки її діяльність забезпечується реалізацією встановленої Конституцією України функції обвинувачення, представництва та нагляду, з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства й держави.

Ураховуючи той факт, що у чинному Законі України «Про прокуратуру» вилучено спеціальну норму щодо діяльності прокуратури як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням, взагалі ми у власному дослідженні поставили за мету відтворення та доведення на науковому рівні системи запобігання вчиненню в домашній сфері кримінального правопорушення як неодмінної умови зниження гостроти кримінальної ситуації в Україні.

Більше того, прокуратура, посідаючи особливе місце в системі охорони прав людини в Україні, покликана відіграти провідну роль у координації антикриміногенного потенціалу правоохоронних органів щодо запобігання кримінальним правопорушенням взагалі і в домашній сфері зокрема.

На жаль, значення прокуратури щодо цієї діяльності нині недооцінюється і в науковому плані, і серед практичних працівників правоохоронних органів, волонтерів та недержавних інституцій. Немає ясності в основоположних, концептуальних питаннях, що стосуються цілей і завдань, місця та ролі прокуратури в системі суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у домашній сфері, потребують розроблення і окремі прикладні аспекти проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти запобігання домашній злочинності висвітлювалися в науково-теоретичних дослідженнях таких українських учених, як: А. Б. Благої, О. І. Белової, І. Г. Богатирьова, О. І. Богатирьової, Б. М. Головкіна, О.М. Джужі, О. В. Ковальової, О. Д. Коломойця, Л. В. Крижної, М. Г. Кузнецова, Н. В. Лесько, С. В. Романцевої, М. Ю. Самченко та зарубіжних дослідників А. А. Ахматова, О. М. Ільяшенка, Д. О. Корецького, Г. М. Мінковського, О. В. Старкова, Д. А. Шестакова та ін. Водночас теоретичні основи запобігання кримінальним правопорушенням у домашній сфері органами прокуратури відповідно до змін соціально-економічного і політичного характеру, істотно оновленого законодавства залишаються неопрацьованими. Без цього неможливо забезпечити якісно новий, що обумовлений об'єктивними параметрами соціальної та кримінальної ситуації, рівень цілеспрямованої діяльності органів прокуратури у сфері запобігання вчиненню кримінального правопорушення в домашній сфері.

Метою статті є визначення поняття та ознак загальносоціального запобігання прокуратурою домашній злочинності.

Виклад основного змісту. Незважаючи на значну кількість наукових розробок щодо запобігання кримінальним правопорушенням у домашній сфері, більшість учених не приділяли особливої уваги саме заходам запобігання прокуратурою домашній злочинності, що суттєво впливає на стан, динаміку, географію домашньої злочинності. Відтак, можемо обґрунтовано стверджувати, що значну роль у запобіжній діяльності, включаючи й домашню сферу, посідають заходи загальносоціального спрямування.

При цьому, як вірно зауважив А. П. Закалюк, запобігання злочинності як різновид суспільної діяльності належить до таких важливих напрямів останньої, як соціальний контроль та соціальна профілактика [1, с. 323]. Про необхідність активізації наукових пошуків з означеної проблематики свідчать зібрані у ході проведеного дослідження емпіричні матеріали. Так, на запитання «Чи можливо на загальносоціальному рівні (на рівні суспільства, окремих його груп, таке інше) запобігати домашній злочинності?» постраждали особи від кривдника відповіли таким чином: «так» – 43 із 164 респондентів, або 28 %; «ні» – 55 (43 %); «частково» – 68 (29 %). У свою чергу, поліція, прокуратура, суд на це ж

питання надали такі відповіді: «так» – 31 із 109 опитаних осіб, або 45 %; «ні» – 8 (5 %); «частково» – 63 (50 %).

Ураховуючи думки респондентів, ми робимо узагальнення про те, що домашня злочинність має свій специфічний предмет і свою конкретну мету, а саме: предмет становить діяльність правоохоронних органів щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень у домашній сфері, виявлення причин і умов, сприятливих для їх вчинення.

Отже, функціональна спільність і змістовний зв'язок усіх елементів запобігання вчиненню кримінальних правопорушень у домашній сфері може розглядатися як загальносоціальне запобігання домашній злочинності. При такому підході під загальносоціальним запобіганням злочинності в кримінології розуміють, насамперед, комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію разом із тим причин та умов злочинності [2, с. 143].

На думку В. В. Голіни, особливість при цьому соціально-економічних та культурно-виховних аспектів загальносоціального запобігання злочинності виявляється в тому, що їх планування і здійснення проводиться не заради протидії та запобігання злочинам (хоча і це мається на увазі), а для підвищення матеріального добробуту населення, його культурного рівня і свідомості [3, с. 20–21]. Беззаперечно, загальносоціальне запобігання злочинності – це не просто соціальна реакція держави і суспільства на злочинність, а, як слушно зауважив О. М. Джужа, заходи цього виду запобігання злочинності переслідують мету здійснювати позитивний вплив на формування особи всіх членів суспільства [4, с. 62].

Аналогічну оцінку змісту даного виду запобіжної діяльності дають й зарубіжні кримінологи. Зокрема, професор А. І. Долгова переконана, що головна ударна сила загальносоціального запобігання спрямована на причини, умови, інші детермінанти злочинності у всіх їх багатоманітності, включаючи «причини причин» [5, с. 346]. У свою чергу, В. Д. Малков вважає, що загальносоціальний рівень запобігання злочинності відрізняється тим, що його заходи є необхідним елементом діяльності, усунення недоліків у політичній, соціальній, морально-психологічній та моральній сферах суспільства [6, с. 120].

Примітно, що німецький учений Г. Й. Шнайдер, вважає, що формальний соціальний контроль із кримінальним законодавством і системою кримінальної юстиції не може забезпечити того, що чекає від них суспільна думка, а саме – майже повного залякування всіх потенційних злочинців за рахунок загрози призначення та застосування покарання [7, с. 387]. Отже, на переконання вченого, коли будь-які теорії походження злочинності (наприклад, марксистська теорія), або методи дослідження (наприклад, багатофакторний підхід) або реакція на злочинність (наприклад, медична модель поведінки із злочинцями) самим нестерпним чином претендують на абсолютну істину, вони перетворюються в ідеологію, яка спрямована на почуття і переконання людей [7, с. 236].

Розглядаючи кримінологічну модель протидії та запобігання домашній злочинності, вітчизняний вчений І. Г. Богатирьов наголошує, що її криміналізація відбулася у зв'язку зі змінами у ХХІ ст. соціально-економічних і політичних процесів, які вимагали водночас кримінально-правового захисту законних прав та інтересів людини і громадянина у різних сферах її діяльності, в тому числі і в домашній сфері [8, с. 279]. І з цим варто погодитися, оскільки проблеми в сім'ї відображають демократичні цінності в державі, і показують, наскільки держава вирішує ці проблеми і захищає права і свободи людини на різних етапах свого розвитку.

Ураховуючи зазначені методологічні підходи, що склались у кримінології з приводу досліджуваного у цій роботі явища, можна вивести таке визначення поняття «загальносоціальне запобігання прокуратурою домашній злочинності», а саме – це комплекс заходів правового, організаційного, технічного, фінансового та іншого характеру, що реалізуються прокуратурою як суб'єктом запобіжної діяльності та спрямовані на усунення, блокування, нейтралізацію детермінант, які породжують та обумовлюють протиправну поведінку кривдника у домашній сфері.

Отже, до системоутворюючих ознак, що складають зміст цього поняття, слід віднести такі:

1. Це комплекс заходів, а не система. Такий висновок ґрунтується на тому, що незважаючи на те, що в Україні є група суб'єктів, які здійснюють заходи загальносоціального запобігання вчиненню кримінальних правопорушень у домашній сфері, говорити про їх систему допоки ще рано. Натомість, як зазначають вітчизняні вчені О. М. Бандурка та Л. М. Давиденко, подальший розвиток і удосконалення системи суб'єктів протидії злочинності вимагають визначення їх компетенції, прав і обов'язків, встановлення каналів зв'язку між ними; організації взаємодії; правового забезпечення [9, с. 105].

Саме в умовах трансформації всіх сфер суспільного життя в Україні сім'я виступає найбільш «чутливим» соціальним інститутом, який виконує роль своєрідного ретранслятора соціальних норм, звичаїв, традицій. Саме тому внутрішньородинні стосунки, а також ставлення в сім'ї до дітей визначають значну кількість параметрів «суспільного здоров'я», демонструють готовність суспільства до прогресивних перетворень [10, с. 23].

Незважаючи на значну кількість наукових розробок у домашній сфері, проблема запобігання домашньому насильству над дітьми залишається однією з актуальних у кримінологічній науці. Це пов'язано з тим, що вчинення кривдником домашнього насильства над дітьми викликає природне занепокоєння родини за своє життя, благополуччя сім'ї і безпеку дітей, а також знижує довіру до державної політики у сфері запобігання домашній злочинності.

Ми вважаємо, що саме в кримінологічній науці має надаватися більше уваги проблемам запобігання домашньому насильству над дітьми, оскільки дитина є найбільш уразливою у сімейній сфері. На жаль, домашнє насильство над дітьми не дозволяє сім'ї виконувати свої інституційні функції, тим самим породжує неспроможність репродукувати своє майбутнє як на фізіологічному, психологічному, так і інтелектуальному рівнях [11, с. 240].

Все це, як встановлено в ході даного наукового пошуку, є наслідком безсистемної запобіжної діяльності правоохоронних органів, зокрема і прокуратури у домашній сфері та низької ефективності використання при цьому можливостей загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням.

2. Це заходи правового, організаційного, технічного, фінансового та іншого характеру. До заходів правового змісту відносяться ті державні програми, стратегії, концепції тощо, що розробляються на рівні парламенту, Президента України, Кабінету Міністрів України та центральних органів державної виконавчої влади, наприклад, Міністерства юстиції України та стосуються у тому числі й запобігання домашній злочинності.

На сьогодні безпосереднім нормативно-правовим актом, що регулює зміст запобігання кримінальним правопорушенням у домашній сфері, є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». До речі, саме цим Законом було визначено організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства [12].

Зокрема, у розділі III «Запобігання домашньому насильству» у ст. 18 передбачено завдання у сфері запобігання домашньому насильству, серед яких: 1) визначення стану, причин і передумов поширення домашнього насильства; 2) підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства; 3) сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства, його непропорційного впливу на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку; 4) формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, усвідомлення домашнього насильства як порушення прав людини; 5) викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються; 6) заохочення всіх членів суспільства, насамперед чоловіків і хлопців, до активного сприяння запобіганню домашньому насильству.

Серед заходів запобігання ст. 19 Закону передбачає: 1) вивчення ситуації та збір згрупованих за статтю статистичних даних про факти домашнього насильства; 2) організацію і проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення домашнього насильства, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та практики його застосування; 3) організацію і проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків; 4) розроблення та впровадження у навчальних закладах навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей; 5) залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання домашній злочинності, зокрема формування небайдужого ставлення до її жертв, і насамперед постраждалих дітей; 6) усвідомлення необхідності невідкладного повідомлення про випадки вчинення кривдником в сім'ї кримінального правопорушення, зокрема до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей; 7) організацію та проведення спільних і спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також для працівників правоохоронних органів і суддів [12].

Усі вищеперелічені заходи запобігання є очевидними і мають сприяти роботі органів прокуратури щодо запобігання домашній злочинності.

Окрім цього, варто звернути увагу на постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» від 22 серпня 2018 р. № 658. Зокрема, цим Порядком визначається механізм взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі (далі – суб'єкти), спрямованої на забезпечення комплексного

інтегрованого підходу до подолання насильства та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від насильства (далі – постраждалі особи), шляхом запобігання насильству, ефективного реагування на факти насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності [13].

Щодо діяльності суб'єктів, спрямованої на запобігання та протидію насильству, то вона, згідно із зазначеною постановою, ґрунтується на таких засадах: 1) гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканність, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини; 2) належної уваги до факту насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі; 3) врахування непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі; 4) визнання суспільної небезпеки насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких його проявів; 5) поваги та неупередженого, небайдужого ставлення до постраждалих осіб з боку суб'єктів, забезпечення пріоритетності прав, законних інтересів та безпеки постраждалих осіб під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі; 6) конфіденційності інформації про постраждалих осіб та осіб, які повідомили про вчинення насильства; 7) добровільності отримання допомоги постраждалими особами, крім дітей та недеесподатних осіб; 8) врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недеесподатних осіб, осіб похилого віку; 9) ефективної взаємодії суб'єктів із громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями, засобами масової інформації, іншими заінтересованими юридичними та фізичними особами; 10) недопущення дискримінації за будь-якою ознакою під час реалізації заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі [13].

У цьому контексті варто підтримати вітчизняного вченого А. В. Томчука про те, що у нас є всі підстави говорити про внесення змін до розділу «Взаємодія суб'єктів у сфері запобігання насильству» постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі», які буде чітко регламентовано: 1) межі компетенції кожного суб'єкта запобігання домашньому насильству під час вчинення заходів, направлених на реалізацію державної політики у вказаному напрямі; 2) порядок взаємодії між різними суб'єктами запобігання домашньому насильству під час вчинення дій, що входять до їх компетенції та направлені на запобігання домашньому насильству; 3) порядок вирішення компетенційних спорів щодо вчинення тих чи інших дій у сфері запобігання домашньому насильству, у разі їх виникнення [14, с. 67]. Отже, запропоновані вченим вищеперелічені зміни зможуть не тільки покращити взаємодію суб'єктів запобігання домашній злочинності, а і створять передумови ефективності здійснення загальносоціальних та спеціально-кримінологічних заходів у межах повноважень та у спосіб, визначений чинним законодавством.

Саме тому роль прокуратури у запобіганні кримінальним правопорушенням у домашній сфері варто розглядати через функцію держави, що демонструє рівень захисту громадян від посягань з боку кривдника на їх права і свободи. Наведене цілком стосується позиції вітчизняного вченого В. Б. Авер'янова, який вивів принципово новий погляд на суспільну цінність запобігання злочинності. Учений вважає, що вона полягає в тому, що воно розглядається як засіб забезпечення прав і свобод людини у сфері функціонування виконавчої влади держави [15, с. 5–8].

Висновки. Таким чином, аналіз зазначеного вище дозволяє зробити висновок про те, що органи прокуратури фактично сприяють запобіжному впливу на причини та умови вчинення кривдником кримінального правопорушення у домашній сфері. Доведено, що роль прокуратури як суб'єкта запобігання вчиненню кривдником кримінального правопорушення у сім'ї об'єктивно залежить від ефективності реалізації нею основної функції – це захист прав і свобод людини в різних сферах її діяльності. Не виключенням є і домашня сфера.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
2. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін., за ред. В. В. Голіни та Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2014. 440 с.
3. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.

4. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини): навч. посібник. Київ: Атіка, 2001. 368 с.
6. Кримінологія: учебник для юрид. вузов / под общ. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. И. Долговой. Москва: НОРМА, 1997. 784 с.
7. Кримінологія: учебник / под ред. проф. В. Д. Малкова. Москва: ЗАО Юстицинформ, 2004. 528 с.
8. Шнайдер Г. Й. Кримінологія: пер. с нем. / под общ. ред. и с предисл. Л. О. Иванова. Москва: Издательская группа «Прогресс» – «Универс», 1994. 504 с.
9. Кримінологія: академічний підручник / Богатирьов І.Г., Колб О.Г., Топчій В.В. та ін.; за заг. ред. доктора юридичних наук професора, заслуженого діяча науки і техніки України Богатирьова І.Г. Чернівці: Технодрук, 2020. 336 с.
10. Бандурка А. М., Давиденко Л. М. Преступність в Україні: причини и противодействие: монографія. Харьков: Основа, 2003. 368 с.
11. Кочеміровська О. О., Подільчак О. М., Севрук О. Р., Христова Г. О. Прокурорський нагляд за додержанням законів України щодо попередження насильства на дітьми: наук.-практ. посіб. Київ: ТОВ «К.І.С.», 2010. 88 с.
12. Барбарош Л. М. Проблеми запобігання домашньому насильству над дітьми в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 3. С. 238–243.
13. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35.
14. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.12.2021).
15. Томчук А. В. Щодо відсутності чіткого законодавчого розмежування повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству. *Домашнє насильство: проблемні питання в умовах COVID-19: матеріали круглого столу* (м. Рівне, 12 жовтня 2021 р.). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 65–67.
16. Авер'янов В. Б. Принципи верховенства права і реформа українського адміністративного права. *Адвокат*. 2000. № 2. С. 5–8.